

generaliserande sinkadusen åt etnologers och antropologers kulturbegrepp och den tämligen överslättande behandlingen av postmodernismen. Den senare har, oavsett vilken inställning man har till den, tvivelsutan utgjort en viktig strömning i såväl svensk som internationell sociologisk debatt under de senaste decennierna och den kan knappast på ett adekvat sätt avhandlas på ett par rader. Ytterligare ett exempel finner vi i avsnittet om klassbegreppet, i vilket förf. bland annat hävdar att Weber formulerade en klassteori som till sina konsekvenser knappast skiljer sig från den marxistiska. Där emot nämns inte att Weber till skillnad från Marx såg klassbegreppet som blott en av flera principer för social stratifiering, tillsammans med bl.a. status och makt. Även om deras respektive definitioner av klassbegreppet kanske inte tycks skilja sig nämnvärt åt, så gör ju onekligen deras respektive teorier om social stratifiering det, liksom de epistemologiska grundantaganden de bygger på. Detta sagt emedan den sociologiska forskning som utgår från ett weberskt perspektiv på social stratifiering till sina konsekvenser, tvärtemot vad förf. hävdar, markant skiljer sig från den som utgår från ett marxistiskt.

I bokens förord uttrycker förf. ambitionen att tillhandahålla en fjärde generationens elementär svensk sociologibok. De vill samtidigt motverka den olyckliga specialisering inom sociologin som de menar kommer till uttryck i bl.a. den närmast föregående boken av samma typ, den av Himmelstrand och Svensson redigerade *Sverige – vardag och struktur* (den s.k. Sverige-boken) från 1988. Den teoretiska, metodologiska och ämnesmässiga mångfald som kännetecknar "Sverige-boken" i kraft av att ett drygt trettiotal olika samhällsforskare (däribland både Ahrne och Franzén) skrivit om sina respektive expertområden, saknas i *Det sociala landskapet*. Medan den förra ger bilden av den svenska sociologin som en dynamisk och pluralistisk disciplin inom vilken forskare med sinsemellan olika specialiteter, epistemologisk grundsyn och teoretiska influenser kan samsas om utrymmet, ger den senare snarast bilden av svensk sociologi som ett forum främst för kvantitativa deskriptioner och analyser av olika slags organisationer. Det är ju förvisso också ett slags specialisering.

Om jag skall försöka mig på ett sammanfattande omdöme om boken är jag, de kritiska synpunkter jag fört fram till trots, ändå försiktigt positivt inställd till

den. Förf. har onekligen gjort ett i många avseenden imponerande arbete med att sammanställa nya och gamla forskningsresultat från den svenska sociologiska historien. De lyckas också relativt väl med att ur sitt perspektiv och på ett för det mesta okonstlat och lättillgängligt sätt beskriva det sociala landskapet i Sverige från 50-tal till 90-tal. Och oavsett om man instämmer i förf. teoretiska utgångspunkter eller ej, ger boken icke desto mindre en koncis och värdefull sammanfattning av svensk samhällsforskning. Den anbefalles således som en nyttig introduktion till den inhemska sociologin för nybörjarstudenter i ämnet, till vem helst som intresserar sig för svensk samtidshistoria samt till verksamma sociologer som vill fräscha upp sina kunskaper om väsentliga delar av den svenska versionen av den disciplin de företräder.

Fredrik Miegel, Lund

Peter Aronsson: *Regionernas roll i Sveriges historia*. ERU, rapport nr 91. Fritzes. Stockholm 1995. 264 s., ill. ISBN 91-38-30653-0.

Nationalstaten var länge den storhet från vilken den akademiska historieforskningen i huvudsak utgick. Den utgjorde den givna ramen när problemställningar skulle formuleras och penetreras. Men detta paradigm som ställde kungar, statsministrar och fältherrar i förgrunden har under senare årtionden brutits ned och ersatts av en forskning inriktad på vad som har utspelat sig bortom maktens centrum, bland s.k. vanligt folk. Parallellt härmed har bilden av nationalstaten som entydig och homogen förlorat i trovärdighet. Att visa på den mångfald och variation som nationalstaten ofrånkomligen har varit sammanbunden med har uppfattats som en allt angelägnare uppgift.

Växjöhistorikern Peter Aronsson har gjort sig känd som en av dem som vill problematisera nationalstaten utifrån ett subnationellt angreppssätt. För några år sedan kom hans doktorsavhandling – *Bönder gör politik* – som diskuterade sockenstämmorna som politisk arena utifrån två sydsmländska exempel. Nu har han på uppdrag av ERU (Expertgruppen för forskning om regional utveckling) skrivit rapporten *Regionernas roll*

i *Sveriges historia*. Här ger Aronsson, med utgångspunkt i en omfattande redogörelse för hur man inom historieämnet (men också inom etnologi, ekonomisk historia och kulturgeografi) har studerat regionala och lokala territorier och gemenskaper, en sorts kommentar till den regiondebatt som för närvarande pågår i Sverige.

Att regionen inte har haft någon framträdande roll inom historieforskningen betyder inte att den inte har varit en del av den svenska historien, tycks förf. mena. I sin rapport ger han en provkarta på olika slag av territoriella konstruktioner av regional karaktär, vilka har det gemensamt att de har spelat någon form av roll i historien. Det rör sig om län, landskap, socknar, härader, lagsagor, bygder, blockkommuner etc. Sveriges historia visar sig således innehålla en föga anad mängd av regioner och regionala indelningar. Frågan är inte om regioner har funnits. Frågan är snarare hur de olika regionerna har sett ut och fungerat. Samt vilka principer som har gällt vid deras hävdande.

Bokens längsta kapitel, som behandlar forskningens tematisering av det regionala, inleds med en redogörelse för en av de mer kontroversiella frågorna idag inom historieämnet: Hur gick Sveriges enande till? Denna fråga blev högaktuell på 1980-talet och fick snabbt drag av "oppositionell regionalism". I diskussionen som har förts är det i synnerhet tre regioner som har framträtt som centrala för den svenska statsbildningen: Svealand (Uppland), Västergötland och Östergötland.

En diskussion kring det administrativa ramverkets roll och utveckling följer därpå. Förf. urskiljer två perspektiv på frågan om administrativa regioner. Å ena sidan har de administrativa regionerna setts som uttryck för "decentraliserad eller dekoncentrerad statsmakt". Å andra sidan har de uppmärksammats för att vara "arenor där olika sociala intressen och grupper stämmer av sina positioner och intressen". En "historisk utvecklingslinje" har också kunnat urskiljas i form av att ett medeltida federalistiskt organiserat rike har övergått i en alltmer centraliserad nationalstat.

Under rubriken "Bygder" presenteras etnologins bidrag till regionforskningen. Förf. lägger tyngdpunkten på den äldre folklivsforskning som ägnade sig åt såväl "studiet av kulturformers spridning" som "kartläggning av mer sammansatta kulturområden". I synnerhet den senare orienteringen intresserar förf. Sigfrid Svenssons välbekanta definition av bygd – "ett område, vars

traditionsbundna kultur blivit likartad genom att invånarna där stått i närmare beröring med varandra än med utanför boende" – citeras. Förf. är medveten om att definitionen – och forskningsperspektivet som den implicerar – har kritiserats och idag mer har en vetenskapshistorisk än analytisk betydelse. Ändå verkar han inte vilja avskryva bygdebegreppet. Istället rekapitulerar han några för den äldre folklivsforskningen fundamentala kulturgränser – fäbodgränsen eller limes Norrlandicus, den skånska diagonalen samt diagonalgränsen från norra Värmland mot nordöstra Småland – och menar rentav att det vore intressant "att sätta de etnologiska bygderna och kulturområdena i kontakt med de regionala indelningar som historisk forskning urskiljt" (s. 79).

När etnologerna började intressera sig för lokalsamhällen och olika gruppers kulturmönster förlorade de regionala frågeställningarna i attraktionskraft, menar förf. "Svedalas arbetarkultur, invandragruppers eventuella assimilering, förortsliv i Stockholm och borgerlighetens uppfattningar gav", förklarar han, "få infallsvinklar för regionbegreppet, mer för kultur och lokal kontextualisering" (s. 80). Men, fortsätter förf., sedan en tid tillbaka har rum och rumsidentiteter på nytt blivit ett centralt forskningsområde inom etnologin. Initialt har intresset varit fokuserat på nationell identitet och kultur, men därefter har även de regionala frågorna aktualiserats. Kapitlet om forskningens regioner avslutas med en diskussion kring geografins funktionella regioner. Här fästs framförallt uppmärksamhet på frågor kring ekonomi och politik.

Utöver belysningen av vad olika forskare har skrivit om regioner och regionalitet innehåller *Regionernas roll i Sveriges historia* diskussioner inom ramen för vilka förf. själv söker en sorts teoretisk och analytisk grund för hur det här fenomenet som förekomsten av regioner utgör kan perspektiveras. I början av boken gör Aronsson en "instrumentell avgränsning" av vad en region kan sägas vara. Regioner är, menar han, "områden med sammanhållande likheter eller interaktiva fält av viss intensitet i kulturella, ekonomiska, sociala eller politiska dimensioner". De kan urskiljas "på alla territoriella nivåer", men i den diskussion som följer kommer fokus att ligga på de regioner "som ligger över 'platsens' och lokalsamhällets nivåer men i huvudsak under nationalstatens" (s. 16). I de två kapitel som

avslutar boken fortsätter förf. att problematisera sitt perspektiv på det regionala. Här diskuterar han till att börja med konstruktionen av två historiska regionala identiteter – kopplade till Varend respektive Jämtland – för att sedan avrunda med ett mer principiellt resonemang kring begreppet region och dess olika aspekter.

En distinktion som man ofta återkommer till inom dagens regionforskning är den som görs mellan ett konstruktivistiskt och ett essentialistiskt synsätt på regioner. Distinktionen har idéhistorikern Sverker Sörlin som upphovsman och innebär att man gör en skillnad mellan två olika sätt att se på regioner och regionala gemenskaper och identiteter. Vi har att göra med ett kontinuum där den ena ytterligheten betyder att man ser regioner som helt och hållet skapade och konstruerade, medan den andra innebär att regioner uppfattas som helt och hållet naturliga och därmed tidlösa. Sörlin har velat se "verkligheten" som en kombination av dessa båda poler. Aronsson väljer å sin sida att betona "det fruktbara i ett konstruktivistiskt perspektiv som lyfter fram skapandet av identiteter samt betonar de samhällseliga institutionernas och vetenskapernas roll i den processen" (s. 191).

Förf. argumenterar för en ökad forskningsinsats vad gäller regionernas roll i historien. Hans resonemang innehåller vissa hållpunkter. Att konstruktionen av regioner i hög grad är en fråga om makt är på sätt och vis självklar. Att det handlar om vetenskapens delaktighet i samhällsbildningsprocessen är också tydligt. Men härutöver blir förf. diskussion komplex. Han refererar till olika forskare vilkas perspektiv och begrepp kan bli till viktiga redskap i den efterlysta forskningen. Den finske geografen Anssi Paasi och dennes institutionaliseringsperspektiv framhävs särskilt. Här framträder också det som förefaller vara Aronssons främsta budskap: för att förstå vad som händer idag måste vi se på vad som har hänt historiskt, vi måste skapa oss en bild av hur institutionaliseringen av regionerna har gått till.

Aronsson har med sin rapport visat prov på en hög förmåga att täcka in ett mycket vitt och mångfasetterat forskningsfält. Man kan inte bli annat än imponerad. Rapporten kommer dessutom mycket lägligt inte bara för alla de forskare inom samhällsvetenskap och humaniora som arbetar med frågor kring regional och lokal identitet utan också för alla de tjänstemän och politiker som rent praktiskt är i färd med att realisera olika

former av regionala strukturer och arenor. Det historiska perspektivet ter sig viktigare än någonsin!

Markus Idvall, Lund

Lars Ericson: *Svenska frivilliga. Militära uppdrag i utlandet under 1800- och 1900-talen*. Historiska Media, Lund 1996. 292 s., ill. ISBN 91-88930-00-9.

Den 20 maj 1908 infördes ett utförligt reportage i Sydsvenska Dagbladet Snällposten om invigningen av monumentet över de skandinaver som stupade under boerkriget vid Magersfontein i Sydafrika den 11 december 1899. I artikeln kunde man läsa om den skandinaviska kårens hjältemodiga insatser mot den brittiska krigsmakten, varvid kåren enligt tidningens uppgifter hade förlorat 23 stupade medan 20 sårades och 19 tillfångatogs. Endast 8 undkom. Dessutom beskrevs utförligt monumentets utseende och den svenska stens tidstypiska inskription citerades, om än felaktigt (i SDS stod det "Han kunde icke vika, blott falla kunde han" i stället för "De kunde icke vika, blott falla kunde de".) Vidare refererades betydande delar av general Bothas försonande tal och överlåtelsen av monumentet i den holländska reformerta kyrkans vård. Även om det dröjde nästan en månad efter monumentinvigningen innan sammandraget kom på pränt i SDS, väckte såväl svenskars deltagande i internationella konflikter som minneshögtider över dem som deltagit i sådana stor uppmärksamhet i Sverige under 1800-talet och det tidiga 1900-talet.

Drabbningen vid Magersfontein, som krävde 971 brittiska och ca 250 boers liv, och insamlingen till det skandinaviska monumentet – vilket uppfördes mitt emot ett brittiskt – har nyligen uppmärksammats i historikern och arkivarien Lars Ericsons bok *Svenska frivilliga. Militära uppdrag i utlandet under 1800- och 1900-talen*. Förutom redogörelsen för de skandinaviska insatserna under boerkriget, som är mer korrekt jämfört med SDS:s, gör förf. en genomgång av de konflikter under de senaste två århundradena vari sammanlagt ca 100 000 svenskar deltagit. En del av krigen och det svenska deltagandet ter sig onekligen bekanta för en nutida läsare, framförallt FN:s fredsbevarande